

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PREUČEVANJE VPLIVA INSTITUCIONALNIH
SPREMEMB NA GOSPODARSKO RAST IN
PLAČILNO BILANCO**

Ljubljana, september 2010

JAKOB JAUŠOVEC

IZJAVA

Študent Jakob Jaušovec izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Bogomirja Kovača in dovolim objavo diplomskega dela na spletnih straneh fakultete.

V Ljubljani, _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 OSNOVNI POJMI	3
1.1 GOSPODARSKA RAST	3
1.2 PLAČILNA BILANCA	3
1.2.1 <i>SHEMA PLAČILNE BILANCE</i>	4
1.3 INSTITUCIJE	5
1.4 GOSPODARSKA RAST, PLAČILNA BILANCA IN INSTITUCIJE	6
2 VPLIV MEDNARODNE MENJAVE NA GOSPODARSKO RAST IN PLAČILNOBILANČNA (NE)RAVNOTEŽJA	7
2.1 PLAČILNOBILANČNO (NE)RAVNOTEŽJE.....	7
2.2 PLAČILNOBILANČNO PRILAGAJANJE.....	8
3 MEDNARODNA MENJAVA IN GOSPODARSKI RAZVOJ SLOVENIJE PRED VSTOPOM V EVROPSKO UNIJO	9
3.1 EKONOMSKE INSTITUCIJE, EKONOMSKA POLITIKA IN EKONOMSKI REZULTATI.....	9
3.2 TRANZICIJSKI PROCES	10
3.3 GRADUALIZEM	11
3.4 PRILAGAJANJE	12
4 PLAČILNA BILANCA IN GOSPODARSKA RAST SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE IN PRILAGAJANJA	13
4.1 MAKROEKONOMSKI KAZALCI SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE IN PRILAGAJANJA	13
4.2 PLAČILNA BILANCA SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE (1992–1998)	14
4.2.1 <i>TEKOČI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE (1992–1998)</i>	15
4.2.2 <i>KAPITALSKO-FINANČNI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE (1992–1998)</i>	16
4.3 PLAČILNA BILANCA SLOVENIJE V OBDOBJU PRILAGAJANJA (1999–2004)....	17
4.3.1 <i>TEKOČI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU PRILAGAJANJA (1999–2004)</i>	18
4.3.2 <i>KAPITALSKO-FINANČNI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU PRILAGAJANJA (1999–2004)</i>	19
4.4 MAKROEKONOMSKE POLITIKE.....	20
4.4.1 <i>MONETARNA IN TEČAJNA POLITIKA</i>	20
4.4.2 <i>FISKALNA POLITIKA</i>	20
4.4.3 <i>TUJE NEPOSREDNE INVESTICIJE</i>	21
5 POLITIKA VSTOPA V EVROPSKO UNIJO	21

5.1	EKONOMSKI KONVERGENČNI KRITERIJI.....	21
5.2	NOTRANJI TRG IN ZUNANJETRGOVINSKA POLITIKA	23
5.2.1	<i>NOTRANJI TRG EVROPSKE UNIJE.....</i>	23
5.2.2	<i>SKUPNA ZUNANJETRGOVINSKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE.....</i>	24
6	PLAČILNA BILANCA IN GOSPODARSKA RAST SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO.....	25
6.1	MAKROEKONOMSKI KAZALCI V OBDOBJU PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO	25
6.2	PLAČILNA BILANCA SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO	26
6.2.1	<i>TEKOČI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO.....</i>	27
6.2.2	<i>KAPITALSKO-FINANČNI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO .....</i>	28
6.3	MAKROEKONOMSKE POLITIKE.....	28
6.3.1	<i>MONETARNA IN TEČAJNA POLITIKA.....</i>	28
6.3.2	<i>FISKALNA POLITIKA.....</i>	29
6.3.3	<i>TUJE NEPOSREDNE INVESTICIJE .....</i>	29
	SKLEP	30
	LITERATURA IN VIRI.....	32

KAZALO TABEL

Tabela 1: Shema plačilne bilance	5
Tabela 2: Matrika institucionalnih obdobj	10
Tabela 3: Realna rast BDP, povprečna letna stopnja inflacije in stopnja registrirane brezposelnosti med letoma 1992 in 2004*	14
Tabela 4: Plačilna bilanca Slovenije med letoma 1992 in 1998*	15
Tabela 5: Plačilna bilanca Slovenije med letoma 1999 in 2004*	18
Tabela 6: Izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev – povprečna letna stopnja inflacije	22
Tabela 7: Izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev – proračunski primanjkljaj in javni dolg.....	22
Tabela 8: Izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev – dolgoročna obrestna mera.....	23
Tabela 9: Realna rast BDP, povprečna letna stopnja inflacije in stopnja registrirane brezposelnosti med letoma 2004 in 2009*	26
Tabela 10: Plačilna bilanca Slovenije med letoma 2005 in 2009*	26

UVOD

Institucije so ključni del vsake razvite družbe in predstavljajo pravila, ki jih morajo ekonomski subjekti upoštevati. Če gledamo na gospodarstvo globalno, potem ekonomske subjekte predstavljajo narodna gospodarstva, ki merijo svojo uspešnost v tokovih plačilne bilance, gospodarski rasti in številnih drugi ekonomskih kazalcih. Svetovno gospodarstvo in institucije, ki ga opredeljujejo, tako predstavljajo okolje, pravila in zakonitosti, v okviru katerih narodna gospodarstva delujejo. Se pa t.i. »pravila igre« v času spreminjajo, s tem pa se mora spremeniti tudi obnašanje posameznega gospodarstva v skladu s osnovnim načelom delovanja. In ravno prilagoditev tem institucionalnim spremembam je ključnega pomena pri uspešnem in stabilnem razvoju posameznega gospodarstva.

Če se osredotočimo na slovensko gospodarstvo, se je le-to v sorazmerno kratkem času spopadlo s kar dvema močnima institucionalnima spremembama. Prva se je zgodila v začetku devetdesetih let 20. stoletja na prehodu iz socialističnega v kapitalistično gospodarstvo, drug prehod pa se je za Slovenijo zgodil dobro desetletje kasneje z vstopom v Evropsko unijo.

V diplomskem delu bom poskušal analizirati in predstaviti vpliv institucionalnih sprememb na gospodarsko rast in plačilno bilanco, in sicer bom za primer uporabil vstop Slovenije v Evropsko unijo. Namen diplomskega dela je tako preučiti vpliv institucij na gospodarstvo in gospodarski razvoj Slovenije v okviru institucionalnih sprememb, predvsem vstopa v Evropsko unijo. Cilj diplomskega dela pa je pokazati, da ima vstop Slovenije v Evropsko unijo pozitiven vpliv na gospodarsko rast, plačilno bilanco in ostale kazalce gospodarske uspešnosti. Vstop v Evropsko unijo je institucionalna sprememba, ki zahteva prilagoditev novim pravilom, hkrati pa zagotavlja kopico prednosti, ki jih države lahko izkoriščajo v svoj prid. S koncepti notranjega trga, skupne monetarne politike, skupne valute in ostalih, države tako postajajo uspešnejše, razvitejše in konkurenčnejše.

V začetnih treh vsebinskih poglavjih poglavjih sem najprej opredelil osnovne pojme in koncepte, ki so potrebni za razumevanje nadaljevanja. Razložil sem medsebojne povezave gospodarske rasti, plačilne bilance in institucij ter se v tretjem poglavju osredotočil na plačilno bilanco, njeno (ne)ravnotežje in vzpostavljanje ravnotežnega položaja.

Četrto poglavje je namenjeno prikazu razvoja slovenskega gospodarstva pred vstopom v Evropsko unijo in postopnemu priključevanju Skupnosti. Poseben poudarek sem posvetil procesu tranzicije, kjer je Slovenija v začetnih letih izbrala gradualistični oziroma postopni pristop k spremembi institucionalnega okvirja, v drugem delu tega obdobja pa je bilo namenjeno procesu prilagajanja konvergenčnim kriterijem.

Peto poglavje vsebuje tehnični prikaz stanja Slovenije pred vstopom. Analiziral sem namreč relevantne podatke slovenskega gospodarstva do leta 2004. Prikazana je plačilna bilanca med letoma 1992 in 2004 in podatki o rasti, inflaciji ter brezposelnosti v tem obdobju. Dotaknil pa sem se tudi politik, ki so bile vodene v Sloveniji do leta 2004.

Šesto vsebinsko poglavje je namenjeno predstavitvi institucije Evropske unije, njenemu nastanku ter vstopu Slovenije v integracijo. V ospredje so postavljeni izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev ter pomembnima spremembama, ki jih prinaša vstop – notranji trg in skupna zunanjetrgovinska politika.

Ključni del diplomskega dela predstavlja sedmo poglavje, kjer sem se osredotočil na podatke o plačilni bilanci in gospodarskih kazalcih med leti 2004 in 2009. Na podlagi teh podatkov bom poskušal potrditi ali zavrniti hipotezo, da institucionalne spremembe vplivajo na gospodarstvo določene države.

Zadnje poglavje je sklepno.

1 OSNOVNI POJMI

Pri preučevanju vpliva institucionalnih sprememb na gospodarsko rast in plačilno bilanco so v ospredju predvsem trije pojmi. V prvi vrsti je tukaj gospodarska rast, ki je odvisna od številnih dejavnikov, med katerimi je zagotovo pomemben vpliv zunanje trgovine. Vpliv zunanje trgovine na gospodarsko rast ni vedno enak, ampak je tesno povezan z velikostjo gospodarstva, z lego in predvsem z institucionalno ureditvijo gospodarstva. In ravno institucionalne spremembe na področju zunanje trgovine, ki smo jih bili deležni z vstopom v Evropsko unijo, so spremenile jakost vplivov na gospodarsko rast Slovenije. Torej imamo na eni strani pojem zunanje trgovine, ki ga prikazujemo s konceptom plačilne bilance, na drugi strani gospodarsko rast, ki jo razumemo kot kazalec uspešnosti gospodarstva, in nenazadnje institucije, ki dejansko predstavljajo nek okvir, znotraj katerega preučujemo medsebojne vplive.

1.1 GOSPODARSKA RAST

Pri definiranju pojma gospodarska rast moramo najprej opozoriti na razlikovanje s pojmom gospodarski razvoj. Če gre pri slednjem predvsem za pozitiven premik v smislu kakovosti življenja, kar v praksi zadeva predvsem področje revščine, bogastva, izobrazbe oziroma življenjskega standarda, je gospodarska rast v prvi vrsti ožji pojem. Gospodarska rast ima za razliko od gospodarskega razvoja bolj kvantitativen značaj in jo merimo z rastjo realnega BDP per capita. V praktičnem smislu pa gre za rast in spremembe v produktivnosti produkcijskih faktorjev (Senjur, 2002, str. 6).

1.2 PLAČILNA BILANCA

Začetki koncepta plačilne bilance segajo v obdobje merkantilizma, ko se je močno povečal obseg mednarodnih transakcij, danes pa za definiranje plačilne bilance uporabljamo definicijo Mednarodnega denarnega sklada (IMF) iz leta 1993. Plačilna bilanca je torej sistematični zapis vseh ekonomskih transakcij rezidentov ene države z rezidenti vseh drugih držav v določenem časovnem obdobju, ki je največkrat kar eno leto (Mrak, 2002, str. 7).

Poleg časovnega obdobja je treba za dobro razumevanje natančneje opredeliti še pojem rezidenstva in definirati ekonomske transakcije. Pod izrazom ekonomske transakcije tako razumemo vse transakcije, ki vključujejo plačilo v denarju, in tudi tiste, ki jih ne spremlja protitok, izražen v denarju. Pri definiciji rezidenstva pa velja pravilo, da imajo fizične osebe status rezidenta, če so v državi najmanj 12 mesecev. Diplomati, vojaki, obiskovalci in dnevni migranti imajo v tuji državi status nerezidenta. Pri pravnih osebah pa velja pravilo, da

podjetje posluje s statusom rezidenta, če ima v tej državi vsaj eno proizvodno enoto oziroma če bo v tej državi poslovanje trajalo daljše časovno obdobje (Mrak, 2002, str. 8).

1.2.1 SHEMA PLAČILNE BILANCE

Plačilna bilanca je sestavljena iz dveh oziroma treh delov. Poleg tekočega računa plačilne bilance imamo še kapitalsko-finančni račun.

Tekoči račun plačilne bilance vsebuje mednarodno trgovino z blagom, s storitvami ter zajema še izmenjavo dohodkov in transfernih plačil. Pri razlagi tekočega dela plačilne bilance naj izpostavim transakcije z dohodki, ki so v bistvu dohodki od produkcijskih faktorjev (delo, kapital ...), in tekoče transferje. Le-teh ne spremlja povratni tok, saj gre v večini primerov za nepovratno finančno pomoč med državami.

Kapitalsko-finančni račun pa lahko dejansko razdelimo na dva dela.

Kapitalski račun plačilne bilance sestavljajo kapitalski transferji in promet neproizvedenega nefinančnega premoženja.

Finančni račun plačilne bilance pa je sestavljen iz uvoza in izvoza neposrednih naložb, naložb v vrednostne papirje in ostalih naložb. Ne smemo pa pozabiti še na mednarodne denarne rezerve, ki jih ima določena država v tujini zaradi morebitnih intervencij države.

Tabela 1: Shema plačilne bilance

TEKOČI RAČUN
Blago
<i>Izvoz blaga (FOB)</i>
<i>Uvoz blaga (CIF)</i>
Storitve
<i>Izvoz storitev</i>
<i>Uvoz storitev</i>
Dohodki
<i>Prilivi na osnovi dohodkov</i>
<i>Odlivi na osnovi dohodkov</i>
Tekoči transferi
<i>Prilivi na osnovi tekočih transferov</i>
<i>Odlivi na osnovi tekočih transferov</i>
KAPITALSKI RAČUN
Kapitalski transferi
Neproizvedeno nefinančno premoženje
FINANČNI RAČUN
Neposredne naložbe
Naložbe v vrednostne papirje
Druge naložbe
Mednarodne denarne rezerve
NETO NAPAKE IN IZPUSTITVE

Vir: M. Mrak, Mednarodne finance 2002, str. 14.

1.3 INSTITUCIJE

Za definiranje institucij bomo uporabili razlago Douglasa Northa, ki pravi, da so institucije pravila igre v družbi, oziroma v bolj formalnem pomenu omejitve, ki smo jih ljudje zgradili za oblikovanje medsebojnih interakcij (North, 1998, str. 9). Dejansko so institucije rezultat delovanja družbe, svoj vpliv pa imajo neposredno na vsakega posameznika. Ta vpliv je vsekakor dobrodošel, saj dejansko predvideva obnašanje posameznikov ter zmanjšuje negotovost življenja v družbi, po drugi strani pa omejuje delovanje vsakega posameznika - tako predstavljajo institucije omejitev oziroma okvir delovanja posameznika in posledično družbe.

North pa opozarja tudi na ločevanje med institucijami in organizacijami, ki sta različna pojma, a sta hkrati medsebojno povezana. Na eni strani institucije postavljajo okvir za delovanje organizacij, medtem ko organizacije, katerih cilj je doseganje določenih zastavljenih ciljev, s svojim poslanstvom spreminjajo in postavljajo institucionalne meje (North, 1998, str. 11).

V okviru tega diplomskega dela se bom osredotočil predvsem na tezo nove institucionalne ekonomike, ki pravi, da so institucije ključnega pomena za gospodarski razvoj. Seveda je tudi vstop Slovenije v Evropsko unijo v prvi vrsti sprememba institucionalnega okolja. Z vstopom se tako članice zavežejo k upoštevanju pravil in omejitev, ki jih institucija Evropske unije postavlja, hkrati pa imajo na drugi strani pravico do »ugodnosti«, ki jih taka poteza prinaša.

1.4 GOSPODARSKA RAST, PLAČILNA BILANCA IN INSTITUCIJE

Na tem mestu je smiselno opredeliti tudi odnose med gospodarsko rastjo, institucijami in plačilno bilanco. Tako kot za večino stvari je tudi za ekonomski sistem značilno, da so stvari med seboj zelo povezane. Nam relevantne in zgoraj omenjene spremenljivke med seboj tvorijo povezave, ki so ključnega pomena za ugotavljanje vpliva institucionalnih sprememb na gospodarsko rast. Velik vpliv na povezavo institucij in gospodarske rasti pa ima v našem primeru tudi plačilna bilanca, saj gre neposredno za spremembo institucionalnega okolja in odnosov s tujimi državami.

V ekonomski teoriji imamo dve glavni razlagi gospodarske rasti. Razlike v pojasnjevanju ekonomske rasti se pojavijo pri vključevanju in vplivu spremenljivk, ki jih vključimo za pojasnjevanje rasti neke ekonomije. Tako lahko govorimo o *endogenih* modelih rasti, ki dajejo poseben poudarek vplivu institucij, tehnologiji, človeškemu kapitalu ... in *eksogenih* modelih rasti ali neoklasičnem pogledu na problem rasti, kjer so v prvo vrsto postavljene spremenljivke kapital, delo, znanje, tehnologija, plačilna bilanca ...

Endogen model rasti je nastal kot kritika eksogenega oziroma neoklasičnega modela rasti, ki tehnološki napredek jemlje kot eksogeno spremenljivko. Očitki so tako predvsem neupoštevanje podjetništva, ki je glavni nosilec gospodarske rasti, ter neupoštevanje institucij, ki lahko vplivajo na hitrost gospodarske rasti. Država lahko namreč vzpodbuja gospodarsko rast – in ravno vpliv države je v endogenem modelu rasti v ospredju. Država oziroma institucije države namreč predstavljajo okvir, v katerem izvajamo gospodarsko rast. Institucije po definiciji predstavljajo pravila igre, ki tako v ekonomiji zmanjšujejo transakcijske stroške in predstavljajo ugodno okolje za rast ekonomije. Ne smemo pa spregledati dejstva, da je endogena teorija rasti potrjena tudi z izkušnjami iz zgodovine.

Številni avtorji (Pejovich, Berkowitz, Pistor ...) se pridružujejo rezultatom nekaterih empiričnih raziskav, ki zagovarjajo, da so osnovne institucionalne prvine ključnega pomena za ekonomsko rast. Zasebna lastnina, pravni sistem in država naj bi tako imeli pomemben vpliv na gospodarsko rast. Tako princip maksimizacije lastnih interesov v okviru pravnega sistema oziroma pravil igre v okviru države, ki je nosilec institucionalnega okolja, predstavlja poenostavljeno delovanje gospodarstva. Kakovost poslovnega okolja je za zagovornike endogene rasti ključna spremenljivka, od katere je odvisna gospodarska rast.

2 VPLIV MEDNARODNE MENJAVE NA GOSPODARSKO RAST IN PLAČILNOBILANČNA (NE)RAVNOTEŽJA

2.1 PLAČILNOBILANČNO (NE)RAVNOTEŽJE

Pri konceptu plačilne bilance je pomembna še princip dvostavnega knjigovodstva, kar pomeni, da je vsaka ekonomska transakcija določene države v njeni plačilni bilanci vpisana dvakrat – na kreditni (+) in debetni (-) strani. To vodi do zaključka, da je vsota na eni in drugi strani enaka in da je plačilna bilanca v teoriji vedno izravnana. Tak rezultat nam ne pove veliko o gospodarstvu posamezne države, zato se plačilna bilanca v večini primerov razdeli na dva dela (avtonomne in kompenzatorne transakcije), zaradi česar ponavadi prihaja do plačilno bilančnega neravnotežja (primanjkljaja ali presežka). Takšna razdeljena bilanca je primernejša za analizo gospodarstva in ima pomemben vpliv na obnašanje celotnega gospodarstva. V praksi uporabljamo za analizo predvsem štiri različne bilance, odvisno od tega, katere transakcije so vključene – bilanca blagovne menjave, bilanca tekočega računa, bazična bilanca in celotna bilanca (Mrak, 2002, str. 23-24).

Pri presežku in primanjkljaju v plačilni bilanci pa je potrebno razložiti še vzroke teh neravnotežij in njihovo odpravo. Eden od osnovnih vzrokov plačilno bilančnega neravnovesja se nanaša na čas trajanja primanjkljaja oziroma presežka.

Med *kratkorodne vzroke* v plačilni bilanci prištevamo reverzibilne in enkratne motnje. Pri slednjih je neravnotežje v plačilni bilanci posledica enkratnega dogodka, ki je vplival na plačilnobilančni presežek ali primanjkljaj. Pri reverzibilnih motnjah pa lahko že iz imena ugotovimo, da so to motnje, ki se bodo v bližnji prihodnosti odpravile kar same. Kratkoročne plačilnobilančne težave za gospodarstvo ne predstavljajo večjih problemov in se jim pogosto ni mogoče izogniti z drugačnim vodenjem ekonomske politike. Posledica, ki jo prinašajo kratkorodne motnje, se kaže predvsem v zunanji likvidnosti gospodarstva.

Na drugi strani se pri plačilnobilančnem neravnotežju pojavljajo *dolgoročni vzroki*, ki so neprimerno pomembnejši in težji za odpravo. Prva skupina težav znotraj dolgoročnih vzrokov so kontinuirane motnje, ki imajo lastnost, da se v približno enakem obsegu pojavljajo v daljšem časovnem obdobju. Njihova nadgradnja so progresivne motnje, kjer se za razliko od kontinuiranih motenj težave iz leta v leto stopnjujejo in povečujejo. Vsako leto smo tako bolj oddaljeni od ravnovesja plačilne bilance (Mrak, 2002, str. 36).

Poleg razvrščanja vzrokov plačilnobilančnega ravnovesja glede na čas trajanja lahko vzroke razdelimo še na strukturne in monetarne. Ta delitev povzroča kar nekaj neprijetnosti, saj je ločevanje strukturnih in monetarnih vzrokov izredno težko. V realnosti namreč velja, da se plačilnobilančno neravnotežje vedno pokaže kot monetarni problem. Poleg tega pa države pri reševanju neravnovesja v plačilni bilanci najprej izkoristijo monetarno in fiskalno politiko, ki odpravi monetarne vzroke, šele na to se posvetijo instrumentom, ki vodijo v realokacijo potrošnje.

Monetarni dejavniki imajo skupno točko v inflaciji, ki se kaže v presežku agregatnega povpraševanja nad agregatno ponudbo, in to ne glede na dejanski razlog inflatornega neravnotežja (Mrak, 2002, str. 38). Rešitev plačilnobilančnega primanjkljaja je torej zmanjšanje agregatnega povpraševanja, v kolikor pa gre za presežek v plačilni bilanci, pa je treba agregatno povpraševanje povečati.

V teoriji ločujemo še inflacijo povpraševanja in inflacijo stroškov. Značilnosti slednje so, da inflacija povpraševanja prek višjih cen postopoma vpliva na rast stroškov v proizvodnji. Višji stroški v proizvodnji se kažejo v višjih cenah izdelkov in posledično v padcu konkurenčnosti. Zmanjšanje obsega izvoza je tako neizogibno, uvoz pa je zato relativno cenejši.

Že iz imena izhaja, da ima inflacija povpraševanja svoj vzrok v prekomernem povpraševanju, ki je posledica prekomerne potrošnje, investicij ali proračunskih izdatkov. To pa je tudi razlog plačilnobilančnega neravnotežja. Pojav se pojavi ob t. i. kreditni ekspanziji in pomeni, da domače povpraševanje presega domačo ponudbo (Mrak, 2002, 37–39).

Druga vrsta dejavnikov so *strukturni dejavniki*. Reševanje teh vzrokov je bistveno težje in dolgotrajnejše, saj se mora spremeniti proizvodna struktura gospodarstva. Na račun notranjegospodarskega ravnotežja se povečuje zunanjegospodarsko neravnovesje, saj visoko gospodarsko rast prek investicij nujno spremlja primanjkljaj v plačilni bilanci (Aristovnik, 1997, str. 12).

2.2 PLAČILNOBILANČNO PRILAGAJANJE

Glede na vzroke plačilnobilančnih motenj pa ločimo mehanizme tudi za odpravo teh težav. Najprej je seveda potrebno izpostaviti mehanizme samodejnega prilagajanja k uravnovešanju plačilne bilance. Na tem mestu razlikujemo *cenovni*, *dohodkovni* in *denarni mehanizem* prilagajanja. Vendar pa imajo ti mehanizmi kar nekaj pomanjkljivosti, zato se povečini v praksi uporabljata mehanizem plačilnobilančnega financiranja in mehanizem plačilnobilančnega prilagajanja.

Če so vzroki primanjkljaja plačilne bilance kratkoročni, se lahko poslužujemo *financiranja plačilnobilančnega deficita*, če pa gre za kontinuirane motnje, pa uporabimo princip *plačilnobilančnega prilagajanja*, kjer je nujna prerazporeditev resursov v gospodarstvu. Pogosto se uporablja kar kombinacija obeh (Mrak, 2002, str. 39–40).

Nekoliko bolj teoretično pa lahko opredelimo naslednje pristope k plačilnobilančnemu prilagajanju. Ko gre za *elastični pristop* k plačilnobilančnemu prilagajanju, imamo v mislih spreminjanje deviznega tečaja, ki posledično izravna ponudbo in povpraševanje po tuji valuti. V okviru plačilnobilančnega prilagajanja sprememba cene tuje valute vpliva na gibanje trgovinske bilance, pri čemer ne smemo pozabiti na cenovno elastičnost povpraševanja po določenem blagu.

Poleg elastičnostnega pristopa pa moramo omeniti še *absorpcijski pristop*, ki odpravlja temeljno pomanjkljivost elastičnostnega pristopa. Sprememba deviznega tečaja ima namreč vpliv le na spremembo uvoza in izvoza, vse ostalo pa ostaja nespremenjeno. Absorpcijski pristop tako vključuje še dohodkovni učinek, kar rezultira, da prilagajanje ne poteka samo znotraj uvoza in izvoza, ampak imamo na eni strani domač, na drugi strani pa tuj dohodek. S tem dobimo širino pri korekcijah plačilnobilančnega neravnotežja (Mrak, 2002, str. 205–223).

3 MEDNARODNA MENJAVA IN GOSPODARSKI RAZVOJ SLOVENIJE PRED VSTOPOM V EVROPSKO UNIJO

3.1 EKONOMSKE INSTITUCIJE, EKONOMSKA POLITIKA IN EKONOMSKI REZULTATI

Ko analiziramo vpliv institucionalnih sprememb na gospodarsko rast in plačilno bilanco, je zelo pomembno razumevanje povezav med ekonomskimi institucijami, ekonomsko politiko in ekonomskimi rezultati. Slednje predstavljata gospodarska rast in plačilna bilanca, medtem ko moramo za doseg dobrih rezultatov prilagoditi ekonomsko politiko institucijam oziroma njihovim spremembam. Z vidika naše analize lahko na podlagi teh treh spremenljivk ločimo tri obdobja razvoja slovenskega gospodarstva.

Razpad Jugoslavije in nastanek Slovenije je predstavljal bistveno institucionalno spremembo, ki se ji je bilo potrebno prilagoditi. Torej lahko obdobje med letom 1992 in nekje do leta 1998 imenujemo obdobje tranzicije v njenem ožjem pomenu. Dejansko gre predvsem za ponovno vzpostavljanje novega institucionalnega okvirja, ki bo omogočal normalno delovanje države in njenega gospodarstva, poleg tega pa je ekonomska politika vodena v smer čimprejšnje stabilizacije gospodarstva in umiritve posledic, ki jih prinaša tak šok.

Drugo obdobje v slovenski zgodovini bi lahko poimenovali tudi obdobje prilagajanja. Nekje med letoma 1999 in 2004 je bilo za Slovenijo ključnega pomena izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev. Torej se je v teh letih začelo postopno prilagajanje novim institucionalnim okvirjem Evropske unije, vse večji poudarek je namreč dobivala ekonomska politika, ki je bila vodena v smeri zadovoljevanja zahtev Maastrichtskih kriterijev.

Na tem mestu pa lahko omenimo tudi zadnje obdobje, ki traja sedaj, po vstopu v Skupnost, in sicer je v ospredju vodenje take ekonomske politike, ki prinaša kar najboljše rezultate v okviru institucij, ki jih predpostavlja Evropska unija. Kot majhna odprta država Slovenija praktično nima možnosti za bistveno spremembo institucionalnega okvirja, zato v okviru tega daje poudarek predvsem na izvajanje učinkovite ekonomske politike, ki bo rezultirala visoko in stabilno gospodarsko rast ter uravnoteženo plačilno bilanco.

Neformalna ekonomsko-gospodarska obdobja zgodovine samostojne Slovenije lahko grafično ponazorimo s pomočjo spodnje matrike.

Tabela 2: Matrika institucionalnih obdobj

PROCES	EKONOMSKE INSTITUCIJE	EKONOMSKA POLITIKA	EKONOMSKI REZULTATI Gospodarska rast in plačilna bilanca
Tranzicija	X		
Prilagajanje		X	X
Evropska unija			X

3.2 TRANZICIJSKI PROCES

Če se ponovno vrnemo na začetek, je nastanek države Slovenije tesno povezan s procesom tranzicije in posledično tudi z gradualizmom. Pojem tranzicija označuje postopen prehod iz centralno planskega v tržno gospodarstvo in je tesno povezan z institucionalnimi spremembami v družbi in v politični ureditvi. Razlog za prehod v tržno gospodarstvo in v okolje demokracije je neučinkovitost socialističnih gospodarstev, kar je posledica centralnih planov, koncepta samozadostnosti, družbenega lastništva produkcijskih faktorjev, netržno določenih cen, enotne politične elite, nizke produktivnosti, nizke stopnje napredka, nizkega življenjskega standarda in podobno. Primerjava teh parametrov s tistimi v tržnih gospodarstvih je jasno kazala na to, da sistem nujno potrebuje spremembe.

Proces tranzicije je bil praktično za vse države neznanka. Pojavil se je prvič v zgodovini in ni bilo enotnega načrta, pa tudi ne cilja, h kateremu bi se usmerili. Tržna gospodarstva so med seboj zelo različna, vendar imajo kljub temu skupne točke, ki pa so vendarle izjemno široko opredeljene.

Prvi izmed ciljev, ki jih je potrebno doseči, je *stabilizacija* gospodarstva. Predvsem to pomeni postopno rehabilitacijo gospodarskih kazalnikov, ki so osnova, da lahko na teh temeljih zraste močno in stabilno gospodarstvo. Potrebno je umiriti inflacijo, poskrbeti za plačilno bilanco, odpraviti dolg države, postopoma zmanjševati brezposelnost in podobno.

Pod pojmom *liberalizacija* razumemo ponovno vzpostavitev cen, ki odražajo razmere na trgu in so neodvisne od politične volje. Z drugimi besedami; potrebno je vzpostaviti svobodno delovanje trga.

Tretji proces v postopku tranzicije je *privatizacija*. To pomeni, da je prenos lastninskih pravic nad produkcijskimi faktorji potrebno prenesti v roke zasebnega sektorja. Seveda to ne pomeni, da lastništvo konča v rokah manjšega števila posameznikov, ampak da je lastništvo razpršeno in da se vzpostavi karseda učinkovito okolje za delovanje podjetja. Le tako je možno pripeljati gospodarstvo v konkurenčno stanje. V tem kontekstu privatizacije podjetij je potrebno omeniti še notranjo *preoblikovanje* podjetij. V tem primeru gre predvsem za

ohranjanje zdravega dela podjetij in preoblikovanje oziroma ukinjanje dela podjetij, ki niso konkurenčna in dobičkonosna.

Kot zadnji proces v okviru tranzicije v demokratično in tržno gospodarstvo se v ekonomski teoriji omenja *reforma institucij*. Ta del se nanaša bolj na politično in družbeno sfero ter nudi trdne temelje za zgornje tri procese. V praksi gre za spremembo norm in pravil oziroma zakonov, ki jih je potrebno spoštovati za učinkovito delovanje tržnega gospodarstva (Lesar, 2003, str. 6).

3.3 GRADUALIZEM

Izvajanje tranzicije lahko poteka na dva načina. Prvi je v ekonomski teoriji poznan kot ortodoksni pristop ali teorija »big banga« oziroma velikega poka. Tranzicijski prehod je po tej teoriji izveden izredno hitro in brez ozira na same stroške procesa. Na drugi strani pa imamo postopni prehod v tržno gospodarstvo, za katerega se je odločila tudi Slovenija.

Gradualizem je torej pristop, ki vodi tranzicijski proces postopoma, z ozirom na stroške, in z nizkim tveganjem družbenih reform, ki bi ustavile potek reform in tranzicijskega procesa. Tako kot vsaka teorija ima tudi ta svoje prednosti in slabosti.

Med argumente za prištevanje razporeditev stroškov skozi daljše časovno obdobje, samo dolžino procesa, saj spremembe potrebujejo čas, ter možnost usmerjanja procesa tranzicije zaradi počasnejšega razvoja. Omeniti velja še visoko razvitost Slovenije v času pred tranzicijo, kar pomeni, da ima lahko »šok terapija« bistveno večji negativni učinek, in politično podobo Slovenije, kjer so si poslovno-politične elite v predtranzicijskem času pripravile teren za obdobje tranzicije. To pa lahko pomeni nevarnost v primeru uporabe ortodoksnega pristopa, saj je le-ta povezan s hitro pridobitvijo velike politične moči tistih, ki se obdržijo na vrhu.

Med glavne slabosti gradualizma lahko prištevanje predvsem čas, ki lahko negativno vpliva na samo aktivnost tranzicije in jo celo ogrozi. Poleg tega pušča večjemu številu subjektov več manevrskega prostora za izmikanje in prelaganje odgovornosti ter možnost izvajanja lastnih interesov, ki niso širše sprejeti oziroma niso v korist procesu tranzicije (Vehovar, 2010, str.3).

Postopnost prehoda se nanaša na institucionalne faktorje, ki si jih je Slovenija postavila za izhodišče, gradualističen pristop pa pomeni postopno spreminjanje institucionalnega okvirja. Cilj Slovenije je torej bil prehod od socializma h kapitalizmu, od regionalnega do mednarodnega gospodarstva in od ene izmed držav Jugoslavije do samostojne države in v prihodnosti tudi članice EU (Mrak, Rojec & Silva-Jáuregui, 2004).

Tranzicija v Sloveniji je potekala sorazmerno počasi, kar gre pripisati gradualističnemu pristopu k prehodu v tržno gospodarstvo. Z ozirom na čim nižje socialne stroške je rekonstrukcija gospodarstva potekala počasi predvsem zaradi počasnega tempa privatizacije in vodenja politike subvencioniranja, ki je v določeni meri ohranjala predtranzicijske

distorzije na trgu. Pomanjkanje konkurence, velika državna podjetja so še zmeraj ključni igralci gospodarstva in rigidnost trga dela so glavne značilnosti slovenske tranzicije. Vse skupaj pa je spremljalo še pomanjkanje tujih neposrednih investicij, kar je posledica administrativnih ovir pri kapitalskih tokovih, ki so se sprostile šele na koncu devetdesetih let. Vendar je tukaj potrebno omeniti povezavo tujih neposrednih investicij v povezavi s plačilno bilanco in aplikacije na narodnogospodarske kazalnike v tranzicijskih državah. Tako na primer Mencinger zagovarja trditev, da tuje neposredne investicije škodijo gospodarstvu, saj s prihodki financiramo primanjkljaj v plačilni bilanci, obenem pa povečujemo potrošnjo in uvoz, kar sprva res dvigne rast gospodarstva. Postopoma pa se delež dividend v dobičkih tujih podjetij v državi povečuje, kar pomeni velik odliv iz države in primanjkljaj v plačilni bilanci. Dodaten problem pa predstavlja še dolg tujini, ki večinoma poteka vzporedno. Slovenija je s tujimi investicijami pričela šele ob koncu devetdesetih, ko so bile odpravljene administrativne ovire za pretok kapitala, in je v zadnjih letih pred vstopom v Evropsko unijo beležila primanjkljaj v plačilni bilanci. Zaradi zadržanosti pred odpiranjem kapitalskim tokovom in vstopom v Evropsko unijo se je Slovenija izognila finančni in tečajni krizi, medtem ko imajo ostale tranzicijske države, pa tudi Irska, ki so bile zelo dovzetne za tuje neposredne investicije, probleme s primanjkljajem in z dolgom (Inštitut dr. Jožeta Pučnika, 2009; Mencinger, 2005; Pezdir, 2005).

Po mnenju Janeza Šušteršiča je Slovenija primer države, ki se je dobro spopadla s tranzicijskim procesom in je dobro izpeljala gradualističen pristop h kapitalističnemu gospodarstvu. Proces je predvsem posledica višje začetne razvitosti glede na ostale države in sorazmerno manjših šokov, ki so proces spremljali (Mrak, Rojec & Silva-Jáuregui, 2004).

3.4 PRILAGAJANJE

Nekakšno podobdobje prehoda od socializma do Evropske unije je potekalo v zadnjih letih pred vstopom, ko se je Slovenija pripravljala na polnopravno članstvo v Evropski uniji. Gre za proces prilagajanja gospodarskih kazalcev zahtevam Evropske unije. Institucionalne razmere so bile v letih 1999 in kasneje že praktično postavljene, tranzicijski proces kot tak pa je bil v večji meri že zaključen. V okviru tega je bilo v tem času potrebno zadovoljiti pogoje za vstop, kar je bila ključna naloga Slovenije v zadnjih letih pred vstopom. Kot bomo videli v naslednjem poglavju, je Slovenija vodila učinkovito politiko, s katero je uspela izpolniti vse zahteve za članstvo v Evropski uniji.

4 PLAČILNA BILANCA IN GOSPODARSKA RAST SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE IN PRILAGAJANJA

Teorije plačilnobilančnega ravnovesja in prilagajanja so v praksi zaradi predpostavk, na katerih temeljijo, le delno uporabne. V kolikor pa je gospodarstvo v tranzicijskem procesu, tako kot v primeru Slovenije, je njihova uporaba praktično nemogoča. V nadaljevanju sledi analiza plačilne bilance in njeno uravnovešanje v tranzicijskem obdobju.

4.1 MAKROEKONOMSKI KAZALCI SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE IN PRILAGAJANJA

Stanje ekonomije Republike Slovenije takoj po osamosvojitvi je izgledalo nekako tako: Izguba gospodarskega območja nekdanje Jugoslavije je v letu 1991 pomenila realni padec bruto domačega proizvoda za slabih 28 odstotkov, že tako visoka stopnja inflacije je prerasla v hiperinflacijo, postopoma pa se je zaradi nujnega prestrukturiranja gospodarstva povečevala tudi stopnja brezposelnosti (Aristovnik, 2000, str. 84).

Naloga Slovenije po osamosvojitvi je bila razdeljena nekako na dva dela. Prvi del je namenjen čimprejšnji vzpostavitvi ponovnega ravnotežja v državi in gospodarstvu, medtem ko se je Slovenija v drugem delu prehoda borila z lastnimi rezultati in z mejo, ki jo je postavila Evropska unija.

Negativno gospodarsko rast je Slovenija uspela v prvih petih oziroma šestih letih pretvoriti v stabilno pozitivno rast, podobno pa je bilo tudi z inflacijo. Od hiperinflacije takoj po osamosvojitvi je povprečna stopnja inflacije do leta 1998 padla na še vedno visokih, a sprejemljivih dobrih 9 odstotkov. Nekaj manj dela je bilo sicer s problemom brezposelnosti, toda kljub temu je zmanjšanje trga vplivalo tudi na večjo brezposelnost, ki se je postopoma zmanjševala. V drugem obdobju se je Slovenija podala na lov za Maastrichtskimi kriteriji. Ravno tako težko nalogo je z vodenjem ustreznih ekonomskih politik, ki so navedene v nadaljevanju, opravila z odliko.

Tabela 3: Realna rast BDP, povprečna letna stopnja inflacije in stopnja registrirane brezposelnosti med letoma 1992 in 2004*

Leto	Realna rast BDP v %	Povprečna letna stopnja inflacije v %	Stopnja registrirane stopnje brezposelnosti v %
1992	-5,5	88,2	11,5
1993	2,8	22,9	14,4
1994	5,3	18,3	14,4
1995	4,1	8,6	13,9
1996	3,6	8,8	13,9
1997	4,9	9,4	14,4
1998	3,6	9,4	14,5
1999	5,4	8,0	13,6
2000	4,4	8,9	12,2
2001	2,8	7,0	11,6
2002	4,0	7,2	11,6
2003	2,8	4,6	11,1
2004	4,3	3,2	10,6

*Pri izračunu inflacije se za obdobje od 1.2.1952 do 31.12.1997 upošteva indeks cen na drobno, od 1.1.1998 pa indeks cen življenjskih potrebščin.

Vir: S. Koželj, 2002; A. Aristovnik, 2000; Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Gibanje registrirane brezposelnosti; Statistični urad Republike Slovenije, Dinamični preračuni kazalnikov – stopnja inflacije za poljubno obdobje.

4.2 PLAČILNA BILANCA SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE (1992–1998)

Analiza plačilne bilance do vstopa v Slovenije v Evropsko unijo je razdeljena v dva dela, saj je v teh obdobjih sama usmertitev ekonomskih politik drugačna. Podatke plačilnih bilanc iz obdobja tranzicije, kjer je bilo v ospredju predvsem okrevanje po osamosvojitvi, prikazuje spodnja tabela.

Tabela 4: Plačilna bilanca Slovenije med letoma 1992 in 1998*

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
TEKOČI RAČUN	926,2	191,9	486,5	-51,6	32,3	43,1	-107,9
BLAGO	791,1	-154,2	-279,4	-731,3	-670,9	-684,0	-708,2
Izvoz blaga	6.682,9	6.082,9	5.756,1	6.456,1	6.670,9	7.438,3	8.088,3
Uvoz blaga	-5.891,8	-6.237,1	6.035,5	7.187,5	7.341,8	8.122,4	8.796,5
STORITVE	180,3	375,3	539,4	450,3	511,3	560,8	446,9
Izvoz storitev	1.219,3	1.392,7	1.519,5	1.565,1	1.703,9	1.809,9	1.804,2
Uvoz storitev	-1.039,0	-1.017,3	-980,1	-1.114,8	-1.192,6	1.249,1	-1.357,3
DOHODKI	-91,3	-51,4	144,8	155,7	122,0	65,8	49,1
Prejemki	69,8	114,7	273,8	313,6	329,8	346,4	367,6
Izdatki	-161,1	-166	-129,0	-157,9	-207,9	-280,6	-318,6
TEKOČI TRANSFERI	46,0	22,2	81,9	73,7	70,0	100,6	104,2
Prejemki	93,0	155,1	200,0	191,3	200,3	229,6	266,2
Izdatki	-47,0	-132,9	-118,2	-117,7	-130,3	-129,0	-162,0
KAPITALSKI IN FINANČNI RAČUN	-645,4	-202,0	-441,3	200,5	-33,9	-111,4	53,0
KAPITALSKI RAČUN	---	4,1	-2,8	-5,3	-1,5	0,9	-1,2
KAPITALSKI TRANSFERI	---	4,7	-1,5	-3,5	0,6	1,8	-0,2
PATENTI IN LICENCE	---	-0,6	-1,3	-1,8	-2,1	-0,9	-1,0
FINANČNI RAČUN	-645,4	-206,1	-438,5	205,8	-32,4	-112,3	54,2
NEPOSREDNE NALOŽBE	112,9	111,3	109,2	125,2	132,6	267,3	199,2
Domače v tujini	1,8	-1,3	10,9	7,8	-5,6	-27,7	4,9
Tuje v Sloveniji	111,0	112,6	98,3	117,4	138,2	294,9	194,3
NALOŽBE V VREDNOSTNE PAPIRJE	-8,9	3,1	-29,5	-10,6	507,5	212,5	82,2
Domače v tujini	---	---	-29,5	-22,6	4,5	1,0	-26,3
Tuje v Sloveniji	---	---	0,0	12,0	503,0	211,5	108,5
DRUGE NALOŽBE	-116,8	-209,2	12,3	272,0	-209,5	549,0	-80,9
Terjatve	-157,5	-313,5	-186,4	-197,2	-343,9	230,2	-404,8
Obveznosti	40,6	104,3	199,2	469,2	134,4	318,7	323,9
MEDNARODNE DENARNE REZERVE	-632,6	-111,3	-530,4	-180,8	-463,1	-1.141,1	-146,3
NETO NAPAKE IN IZPUSTITVE	-288,6	10,1	-45,2	-148,9	1,6	68,3	54,9

*Podatki za leto 1992 in 1993 so podani v milijonih ameriških dolarjev, podatki za obdobje med letoma 1994 in 1998 pa so podani v milijonih ekujev (ECU)

Vir: Bilten Banke Slovenije, 1999; Statistični letopis Republike Slovenije, 1999; Banka Slovenije, Prva objava podatkov – hitre informacije, Plačilna bilanca leta 2009.

4.2.1 TEKOČI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE (1992–1998)

Kot je prikazano zgoraj v Tabeli 8, se je med letoma 1992 in 1998 saldo tekočega računa plačilne bilance Slovenije postopoma zmanjševal. Leta 1992 je namreč znašal 926,2 milijona ameriških dolarjev v letu 2004 pa je dosegel -712,7 milijona evrov. Trend zmanjševanja je posledica presežka uvoza nad izvozom blaga ter zmanjševanja pozitivnega stanja v trgovini s storitvami.

Z razpadom Jugoslavije se je posledično zmanjšala trgovina s temi državami, kar je predstavljalo hud udarec slovenskemu gospodarstvu. Leto 1991 je predstavljalo ključno prelomnico; obseg menjave se je v letu 1992 skrčil na petino tistega iz leta 1990, povečala se

je brezposelnost, gospodarska rast je bila negativna. Toda gospodarstvo je počasi začelo okrevati. Izvoz se je postopoma začel preusmerjati na ostale države, postopoma se je začel povečevati uvoz, kar je v letu 1993 prvič pripeljalo do primanjkljaja v trgovinski bilanci. Tekoči račun plačilne bilance pa je bil v letu 1993 še zmeraj pozitiven, saj je prišlo do povečanja izvoza storitev, medtem ko se uvoz bistveno ni spremenil. Podobna gibanja pa so bila opažena tudi v letu 1994. Povečanje trgovine z državami Evropske unije, rast izvoza in uvoza blaga, ki jo je podkrepila še apreciacija tolarja, je pomenila ponoven primanjkljaj v trgovinski bilanci. Presežek v tekočem računu plačilne bilance pa je predvsem posledica presežka izvoza nad uvozom storitev.

V letu 1995 je bila posebej problematična apreciacija tolarja, ki je dodatno zmanjševala konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Ponoven primanjkljaj v trgovinski bilanci je bil tako neizogiben, čeprav se je izvoz blaga povečal kar za 700 milijonov evrov. Prvič v zgodovini slovenskega gospodarstva pa je primanjkljaj blagovne menjave terjal tudi primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance, ki je, z izjemo naslednjih dveh let, postal stalnica gospodarstva Slovenije.

Leti 1996 in 1997 sta minili v znamenju malenkostne deprecije valute in izboljšave konkurenčnosti, kar je delno rezultat povečanja brezposelnosti in posledičnega povečanja produktivnosti dela. V trgovinski bilanci je Slovenija še naprej beležila primanjkljaj, ki se je sicer nekoliko zmanjšal, predvsem pa je bil v teh dveh letih še zadnjič kompenziran s strani netrgovinske bilance. Presežek izvoza nad uvozom storitev je namreč v glavni meri botroval k presežku na tekočem računu plačilne bilance. Povečal se je tudi presežek v menjavi z državami bivše Jugoslavije, v letu 1997 pa se je povečal uvoz iz držav Evropske unije. Razlog gre pripisati pridružitvenemu sporazumu, ki ga je Slovenija podpisala z Evropsko unijo.

4.2.2 KAPITALSKO-FINANČNI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU TRANZICIJE (1992–1998)

Kapitalsko-finančni račun predstavlja drugi del analize plačilne bilance, sestavljen pa je iz dveh delov. Kapitalski račun, vsaj do prehoda v novo tisočletje, ni predstavljal pomembnejšega deleža, je pa imela Slovenija v vseh letih, z izjemo let 1993 in tudi 2000, primanjkljaj v tem delu.

Bistveno bolj pomemben za analizo je finančni račun plačilne bilance Slovenije. Že v letu 1992 so tuje neposredne naložbe predstavljale pomemben delež znotraj finančnega računa, medtem ko so naložbe v vrednostne papirje skorajda neznatne. V letu 1992 so se mednarodne devizne rezerve povečale za 632,2 milijona ameriških dolarjev, medtem ko je bilo to povečanje v letu 1993 bistveno manjše, znašalo je namreč 111,3 milijona ameriških dolarjev. Gibanje neposrednih naložb je leta 1993 ostalo nespremenjeno, medtem ko so se bistveno povečali komercialni krediti in pritok gotovine. Temu gre pripisati tudi znatno manjši primanjkljaj, ko govorimo o saldu finančnega računa.

Primanjkljaj se je v letu 1994 ponovno nekoliko povečal, v letu 1995 pa so v Sloveniji beležili znaten presežek, potem pa zopet primanjkljaj v letih 1996 in 1997. Predvsem velja izpostaviti postopno povečevanje tujih neposrednih investicij v Sloveniji, ki so v letu 1997 dosegle 267,3 milijona evrov. Nekoliko navzgor izstopajo tudi tuje naložbe v slovenske vrednostne papirje v letu 1996, pa tudi v letu 1997, prav tako pa je na sliko pomembno vplival odliv tuje gotovine in vlog. Vseskozi so se povečevale tudi mednarodne devizne rezerve, ki so glavnino rasti zadnjih let dosegle prav v letu 1997, ko so se povečale za kar 1.141,1 milijona evrov, kljub temu pa so še vedno presegale zunanji dolg. Predvsem pa je potrebno poudariti, da je v tem obdobju, od leta 1995, na teži pridobil tudi kapitalsko-finančni račun. V prvih letih je namreč za pritek tujega denarja skrbel skoraj izključno tekoči račun plačilne bilance.

In če je bilo leto 1997 zelo vzpodbudno, je bilo leta 1998 popolnoma drugače. Vzroki, da neposredne in portfolio naložbe niso dosegale vrednosti iz leta 1997, gre iskati v prepočasnem procesu tranzicije, nedokončani privatizaciji in v zaviranju tujih vlagateljev. Potencialnim vlagateljem pa zaradi tega Slovenija ni vlivala dovolj zaupanja.

4.3 PLAČILNA BILANCA SLOVENIJE V OBDOBJU PRILAGAJANJA (1999–2004)

V spodnji tabeli so navedeni podatki plačilnih bilanc Slovenije med letoma 1999 in 2004. V t.i. obdobju prilagajanja, kjer je ekonomska politika v prvi vrsti stremela k izpolnjevanju kriterijev za vstop v Evropsko unijo, so bili rezultati temu primerni. Malenkostne anomalije so se pokazale le v letih 2001 in 2002, ko so se vsa gospodarstva srečala z krajšo gospodarsko krizo.

Tabela 5: Plačilna bilanca Slovenije med letoma 1999 in 2004*

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
TEKOČI RAČUN	-664,2	-583,0	38,0	247,2	-195,7	-719,7
BLAGO	-1.164,1	-1.227,0	-684,5	-265,0	-542,8	-1.008,8
Izvoz blaga	8.103,2	9.754,2	10.454,3	11.081,6	11.417,1	12.932,8
Uvoz blaga	9.267,3	10.801,2	11.138,7	11.364,6	11.959,9	13.941,6
STORITVE	329,5	489,3	535,6	619,8	540,2	687,6
Izvoz storitev	1.763,5	2.051,5	2.177,6	2.439,5	2.464,9	2.782,6
Uvoz storitev	-1.434,0	-1.562,3	-1.642,1	-1.819,8	-1.924,7	-2.095,0
DOHODKI	58,1	29,3	43,2	-167,7	-218,7	-322,1
Prejemki	400,2	471,2	511,1	489,5	509,7	529,7
Izdatki	-342,1	-441,9	-467,8	-657,2	-728,4	-851,8
TEKOČI TRANSFERI	112,2	125,5	143,6	60,1	25,7	-76,5
Prejemki	315,7	370,6	436,2	499,5	474,3	561,1
Izdatki	-203,4	-245,1	-292,5	-439,4	-448,6	-637,5
KAPITALSKI IN FINANČNI RAČUN	624,6	541,6	-148,4	3,1	45,7	697,6
KAPITALSKI RAČUN	-0,7	4,0	-4,0	-163,6	-165,5	-96,1
KAPITALSKI TRANSFERI	0,0	0,8	0,7	-162,7	-163,7	-96,5
PATENTI IN LICENCE	-0,6	3,3	-4,7	-0,8	-1,8	0,4
FINANČNI RAČUN	625,3	537,6	-144,3	166,6	211,2	793,7
NEPOSREDNE NALOŽBE	54,5	77,4	251,2	1.555,9	-150,8	224,2
Domače v tujini	-44,7	-71,7	-161,2	-165,8	-421,3	-441,0
Tuje v Sloveniji	99,2	149,1	412,4	1.721,7	270,5	665,2
NALOŽBE V VREDNOSTNE PAPIRJE	323,7	185,2	79,8	-69,1	-223,0	-637,1
Domače v tujini	-5,1	-65,5	-119,3	-94,1	-192,8	-652,8
Tuje v Sloveniji	328,8	250,8	199,1	25,0	-30,2	15,7
DRUGE NALOŽBE	158,6	461,8	964,0	565,1	849,2	944,9
Terjatve	-540,3	-576,0	247,9	-538,4	-730,3	-1.307,5
Obveznosti	698,9	1.037,9	716,1	1.103,5	1.579,5	2.252,5
MEDNARODNE DENARNE REZERVE	88,5	-186,8	-1.439,3	-1.885,3	-264,2	255,9
NETO NAPAKE IN IZPUSTITVE	39,6	41,4	110,4	-250,3	150,0	22,2

*Podatki za obdobje med letoma 1999 in 2004 so podani v milijonih evrov

Vir: Bilten Banke Slovenije, 1999; Statistični letopis Republike Slovenije, 1999; Banka Slovenije, Prva objava podatkov – hitre informacije, Plačilna bilanca leta 2009.

4.3.1 TEKOČI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU PRILAGAJANJA (1999–2004)

Do leta 1998 se je stanje gospodarstva v večji meri umirilo, s čimer je glavni del tranzicijskega procesa zaključen. Stabilizacija gospodarstva je s tem pravzaprav zaključena. Seveda se je Slovenija v naslednjih letih še vedno srečevala z različnimi šoki, ki so vplivali na kazalce gospodarstva, vendar je postajalo čedalje pomembnejše vprašanje pridružitve k integraciji Evropske unije. To vizijo pa odražajo tudi gospodarska rast, plačilna bilanca in ostale ekonomske kategorije.

Gibanja gospodarstva v letu 1998 so zelo podobna tistim iz leta 1995. Ponovna apreciacija tolarja, ki jo je proti koncu leta nekoliko omilila politika Banke Slovenije, vpliva na padec konkurenčnosti, ponovno pa je prisoten primanjkljaj v trgovinski bilanci, in sicer v tolikšni

meri, da ga saldo tokov storitev ne uspe pokriti. Podobna slika je tudi v letu 1999, ko je povečan primanjkljaj tekočega računa posledica rasti uvoznih tokov, kar je delno posledica uvedbe DDV-ja. Prvič v zadnjem obdobju pa se je zaradi nestabilnih političnih razmer zmanjšala menjava z državami nekdanje Jugoslavije, trend rasti pa je opazen pri tokovih z državami Evropske unije.

In če je prehod v novo tisočletje minil podobno kot leto 1999, sta nekoliko izstopali leti 2001 in 2002. Izvoz blaga je ohranil tendenco vsakoletne rasti, medtem ko se je rast uvoza blaga močno povečala. Posledica je bistveno manjši primanjkljaj v trgovinski bilanci, ki je skupaj s presežkom izvoza storitev ponovno pomenil presežek plačilne bilance. Le-ta je bil v letu 2002 še nekoliko večji. Pri tem je potrebno poudariti, da je bila rast trgovine s storitvami v skladu z gibanji prejšnjih let.

Stanje tekočega računa plačilne bilance pa se je v letih 2003 in 2004 ponovno obrnilo, saj se je ponovno pojavil primanjkljaj tekočega računa. Vzrok gre iskati v ponovnem povečanju razkoraka v trgovinski bilanci, v letu 2004 je bila pokritost uvoza z izvozom 92,8-odstotna in z vedno večjim presežkom izdatkov nad prejemki dohodkov. Kot bomo videli kasneje, se Slovenija primanjkljaja v tekočem delu plačilne bilance ni znebila vse do danes.

4.3.2 KAPITALSKO-FINANČNI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE V OBDOBJU PRILAGAJANJA (1999–2004)

Bolj kot smo se oddaljevali od osamosvojitve, pomembnejši je postajal tudi kapitalsko-finančni račun plačilne bilance in večjo težo je predstavljal pri ravnotežju celotne plačilne bilance Slovenije. S tem pa so prišle do izraza tudi ostale politike, ne le monetarna, katerih instrumente so koristili v prvih letih po osamosvojitvi.

Med letoma 1998 in 2000 smo imeli presežek v finančnem računu, kar je predvsem posledica realnega zmanjšanja neposrednih naložb ter povečanja obveznosti drugih naložb. Mednarodne denarne rezerve so se v tem obdobju bistveno manj povečevale kot v letu 1997, v letu 1999 pa so se celo zmanjšale.

Tega pa ne moremo trditi za obdobje do leta 2004, ko so predvsem v letih 2001 in 2002 ponovno poskočile v višave, povečale so se namreč za več kot milijardo evrov letno, nato pa se umirile – in še danes traja trend zmanjševanja mednarodnih deviznih rezerv. V podobnem ritmu je ponovno sledil val povečanja tujih naložb v Sloveniji, naložb v vrednostne papirje in porast obveznosti drugih investicij. Finančni račun je tako postal čedalje pomembnejši del slovenskega gospodarstva.

Sloveniji se v procesu tranzicije ni bilo potrebno posebej ukvarjati z zunanjim ravnovesjem, saj je v splošnem dobro prenašala probleme, s katerimi se je bila kar naenkrat prisiljena soočiti. Po letu 1991 si je dokaj hitro opomogla in nadomestila jugoslovansko tržišče z razvitimi državami Evrope ter bila praktično vseskozi neto uvoznica. V tem obdobju sta se v Sloveniji znižali brezposelnost in inflacija, ustalila se je valuta, prav tako pa je Sloveniji

uspelo doseči kontinuirano rast gospodarstva. S finančnega vidika je uspela privabiti tuje vlagatelje in kljub nekoliko zadržani tranziciji in privatizaciji dokaj dobro uspela privabiti portfolio vlagatelje (Aristovnik, 2000).

4.4 MAKROEKONOMSKE POLITIKE

Primarna naloga države je bila umiriti razmere v gospodarstvu, kar je bilo v takratnih institucionalnih razmerah dokaj težko. Predvsem tečajna, fiskalna in dohodkovna politika še niso bile razvite do te mere, da bi s pomočjo njihovih instrumentov reševali stanje, ki je vladalo v začetku devetdesetih. Umiritev rasti cen in hkratna ohranitev konkurenčnosti gospodarstva sta vodili k postopnemu tranzicijskemu prehodu, kjer je odigrala pomembno vlogo fleksibilnost tečajne politike. V začetni fazi pa se je Slovenija opirala predvsem na vodenje monetarne politike (Aristovnik, 2000, str. 84).

4.4.1 MONETARNA IN TEČAJNA POLITIKA

Monetarna politika, ki so se je posluževali predvsem v prvih letih po osamosvojitvi, je bila podrejena zniževanju rasti cen in čim večji stabilnosti domače valute. Banka Slovenije je tako sprejela uravnavno drseči sistem deviznega tečaja, ki je najbolj primeren za majhna odprta gospodarstva. Dejanska razloga za uravnavno drseči devizni tečaj sta predvsem visoka stopnja inflacije in primanjkovanje deviznih rezerv takoj po osamosvojitvi, hkrati pa se s takim pristopom omilijo vplivi zunanjih šokov. Ponudbo denarja je Banka Slovenije nadzorovala s posojili, z začasnimi nakupi tuje valute ter z blagajniškimi zapisi, s trgovanjem z devizami ...

Potrebno je poudariti še učinek, ki ga v inflacijskem okolju pusti ukrep restriktivne monetarne politike. Dvig obrestne mere povzroči realno zmanjšanje dohodka in plačilnobilančni presežek, ki v končni fazi vpliva na apreciacijo domače valute in poslabšanje tekočega dela plačilne bilance. Vse to so razlogi, zaradi katerih se je Slovenija odločila za postopen prehod v kapitalistično gospodarstvo, kjer so stroški stabilizacije še v mejah normale, vse pa je podrejeno zmanjševanju rasti cen in vodenju nevtralne monetarne politike (Aristovnik, 2000, str. 85–89, 93–96).

4.4.2 FISKALNA POLITIKA

Pomembno vlogo v majhnem odprtem gospodarstvu, kar je nesporno tudi Slovenija, pa imajo tudi ukrepi fiskalne politike. Sprememba javnih izdatkov (državna potrošnja, transferji, javne investicije, obresti na javni dolg) na eni strani in sprememba javnih prihodkov oziroma

davkov sta instrumenta fiskalne politike, ki pa v začetnih letih še ni bila uporabljiva. Razlog gre iskati v neizkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti – in posledično spodbujanje investicij z nižanjem obrestne mere ne prinese velikih sprememb za dohodek. S postopnim lastninskim preoblikovanjem in s čedalje manjšim vplivom transformacijske depresije, v kateri se je znašla Slovenija, pa so tudi javne investicije pridobivale na teži. Do leta 1996 so bile v Sloveniji javne finance uravnotežene, kar je logična posledica, saj je bila do takrat vodena nevtralna fiskalna politika, ki ni povzročala dodatnega pritiska na obrestno mero in devizni tečaj. Po tem obdobju je rast zaposlenosti in posledično rast plač vplivala na povečanje javnofinančnih odhodkov, medtem ko smo se na strani prihodkov srečevali z njihovim postopnim zmanjševanjem. Posledica je nastanek javnofinančnega primanjkljaja, ki pa ima vpliv tudi na tekoči račun plačilne bilance. Tudi tukaj je pritisk na povečanje primanjkljaja.

4.4.3 TUJE NEPOSREDNE INVESTICIJE

Ko govorimo o odprtem gospodarstvu, moramo upoštevati tudi mobilnost kapitala med državami. V začetnih letih tranzicijskega procesa se je v Sloveniji zaviralo kapitalske tokove oziroma investicije iz tujine, saj pritek tujega kapitala povzroča primanjkljaj na tekočem delu plačilne bilance in povečuje apreciacijo domače valute. Vse to pa zahteva dodatne ukrepe centralne banke, ki v tem času niso bili zaželeni. Ne glede na teoretične koncepte pa se je v praksi pokazalo, da bi bil za Slovenijo potreben predvsem koristen pritek sredstev neposrednih naložb, ki bi sicer povečali primanjkljaj v plačilni bilanci, a bi na dolgi rok vzpostavili ugodne temelje za razvoj gospodarstva.

5 POLITIKA VSTOPA V EVROPSKO UNIJO

Ko govorimo o politiki vstopanja v Evropsko unijo, imamo v mislih boj z Maastrichtskimi kriteriji, ki jih mora država izpolnjevati, da je vstop v Unijo možen. Konvergenčni kriteriji imajo ekonomski in pravni vidik. Slednji predstavlja uskladitev državne zakonodaje s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti, medtem ko ekonomski vidik predstavljajo štirje konvergenčni kriteriji. Ti dejansko v t. i. drugem obdobju oziroma obdobju prilagajanja predstavljajo nekakšen institucionalni okvir, kje se mora Slovenija gibati, da doseže zastavljene cilje – vstop v EU.

5.1 EKONOMSKI KONVERGENČNI KRITERIJI

Prvi kriterij, ki ga mora bodoča članica EU izpolnjevati, je *stabilnost cen*. Stopnja inflacije, ki je še dovoljena, se izračuna na podlagi inflacijskih stopenj treh najboljših držav članic, in

lahko od te stopnje odstopa za največ 1,5 odstotne točke. Podlaga za izračun stopenj inflacije pa je indeks cen življenjskih potrebščin in harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin. Slovenija je v zadnjem trenutku uspela znižati inflacijo na raven, ki je še sprejemljiva v okviru konvergenčnega kriterija.

Tabela 6: Izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev – povprečna letna stopnja inflacije

Leto	Povprečna letna stopnja inflacije v Sloveniji v %	Maastrichtski kriterij v %
2001	7,0	3,1
2002	7,2	2,9
2003	4,6	2,7
2004	3,2	2,2

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Dinamični preračuni kazalnikov – stopnja inflacije za poljubno obdobje.

Poleg stabilnosti cen se kot ekonomski pogoj za vstop v integracijo upošteva tudi *vzdržnost javnih financ*. V praksi to pomeni javnofinančni primanjkljaj, ki je manjši od 3 % BDP, možna pa so tudi rahla odstopanja od te vrednosti pod pogojem, da je tendenca primanjkljaja v upadanju oziroma je primanjkljaj, večji od 3 % BDP, zgolj začasen. Druga omejitev znotraj tega kriterija pa omejuje vrednost javnega dolga na 60 % BDP. Slovenija s tem kriterijem v zadnjih letih pred vstopom ni imela več težav.

Tabela 7: Izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev – proračunski primanjkljaj in javni dolg

Leto	Proračunski primanjkljaj Slovenije v % BDP	Maastrichtski kriterij v % BDP	Javni dolg Slovenije v % BDP	Maastrichtski kriterij v % BDP
2001	-2,8	-3,0	28,4	60,0
2002	-2,4	-3,0	29,8	60,0
2003	-2,0	-3,0	29,4	60,0
2004	-1,9	-3,0	29,8	60,0

Vir: T. Limbek, Uresničevanje Maastrichtskih kriterijev v Sloveniji in na Madžarskem v obdobju zadnjih petih let (2000-2004), 2006.

Naslednji kriterij omejuje raven dolgoročne obrestne mere na povprečje najboljših treh držav z možnim odstopanjem za 2 odstotni točki. *Nizka stopnja obrestnih mer* se nanaša na izdane obveznice s strani države oziroma gre za donose do dospelja državnih obveznic z ročnostjo desetih let. V Sloveniji se dolgoročna obrestna mera računa šele od leta 2003, ko ni izpolnjevala potrebnih kriterijev, medtem ko je obrestna mera v letu 2004 že bila v okviru konvergenčnega kriterija.

Tabela 8: Izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev – dolgoročna obrestna mera

Leto	Dolgoročna obrestna mera v Sloveniji v %	Maastrichtski kriterij v %
2003	6,4	6,1
2004	6,0	6,1

Vir: T. Limbek, Uresničevanje Maastrichtskih kriterijev v Sloveniji in na Madžarskem v obdobju zadnjih petih let (2000-2004), 2006.

Zadnji konvergenčni kriterij za vstop v Evropsko unijo pa se navezuje na *stabilnost tečajev valut*. Kriterij znotraj sistema ERM 2 omejuje nihanje deviznega tečaja od centralne paritete za 15 odstotkov v obe smeri pred posredovanjem Evropske centralne banke (ECB). Z vstopom Slovenije v mehanizem ERM 2 v letu 2004 se je centralna pariteta oblikovala na ravni 239,640 tolarja, za izpolnjevanje konvergenčnega kriterija pa lahko devizni tečaj v času sodelovanja v ERM 2 niha okoli te vrednosti za le 2,5 odstotka. Ta kriterij je Slovenija v naslednjih dveh letih izpolnila in tako z letom 2007 stopila v evroobmočje.

Slovenija je tako do leta 2004 izpolnila vse kriterije za vstop v Evropsko unijo, zatikalo se je le pri višini inflacije, vendar zaradi tendence dezinflacije v zadnjih letih ni bilo problemov za vstop v Unijo. V naslednjih dveh letih po vstopu je Slovenija tako le dokončala zastavljene cilje in z uspešnim nadziranjem nihanja deviznega tečaja leta 2007 naredila še zadnji korak in uvedla evropsko valuto (Limbek, 2006).

5.2 NOTRANJI TRG IN ZUNANJETRGOVINSKA POLITIKA

Pri analizi vpliva plačilne bilance na gospodarsko rast v okviru Evropske unije nas v prvi vrsti zanimajo spremembe na področju trgovine med državami članicami, torej notranji trg, in spremembe v trgovanju z nečlanicami, torej trgovina s tretjimi državami.

5.2.1 NOTRANJI TRG EVROPSKE UNIJE

Zamisel o notranjem trgu se je začela izvajati že leta 1968, ko je bila vzpostavljena carinska unija in skupna carinska politika do tretjih držav. Po definiciji je carinska unija enotno trgovinsko območje, v katerem blago prosto kroži, ne glede na to, ali je bilo izdelano znotraj Evropske unije ali uvoženo od zunaj. Vendar pa zgolj odprava carinskih dajatev in količinskih omejitev ter delna harmonizacija skupne kmetijske politike ni zagotavljala prednosti carinske unije v celoti. Pojavljale so se zamude in upravni stroški pri carinjenju, dodatne zamude so povzročale še statistične formalnosti pri prečkanju meja, največji problemi pa so bili povezani z razlikami med zakonodajami, tehničnimi pravili in standardi

med članicami. Na področju javnih naročil sta velik problem predstavljali premajhna odprtost in informiranost, omeniti pa velja še različne stopnje trošarin, davka na dodano vrednost ... Rešitev za vse ovire je Evropska komisija zbrala v Beli knjigi o vzpostavitvi notranjega trga, kjer je določila ukrepe za odpravo fizičnih, tehničnih in davčnih ovir pri trgovinskih poslih. Rezultat vseh teh ukrepov je bila uvedba notranjega trga do leta 1992, njegovo oblikovanje pa je bilo določeno v skladu z Enotnim evropskim aktom (EEA). Notranji trg, ki je prinašal prost pretok blaga, storitev, dela in kapitala, je bil z manjšo zamudo ustanovljen leta 1993 (Urad vlade Republike Slovenije za komuniciranje, 2010).

Da pa so izvedljive vse štiri osnovne svoboščine notranjega trga, sta pomembni predvsem dve načeli, na katerih temelji institucija notranjega trga.

Načelo nediskriminacije je temeljno načelo, zapisano v 12. členu Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, in prepoveduje kakršnokoli diskriminacijo na osnovi narodnosti. V praksi to pomeni drugačno obravnavanje blaga v istih okoliščinah zgolj zaradi drugačne narodnosti oziroma porekla. To pravilo zajema vse štiri svoboščine; delo, storitve, kapital in osebe ter izenačuje vrednost domačega in uvoženega blaga. V ta kontekst pa spadajo tudi drugi kriteriji nediskriminacije, npr. spol ...

Drugo načelo, ki zagotavlja delovanje notranjega trga, je *načelo vzajemnega priznavanja*. Načelo pravi, da nacionalno pravo posamezne države članice ne sme diskriminirati tujih trgovcev, razen pod pogojem, da je vzrok ovir v zadovoljevanju obveznih zahtev ali da imajo višji javni interes. Samo načelo vzajemnega priznavanja pa mora biti izpolnjeno na vseh ravneh, ki jih ločimo znotraj načela. Gre za priznavanje tehničnih standardov in zahtev, za priznavanje postopkov za ugotavljanje skladnosti in priznavanje rezultatov postopkov testiranja (Dolceta, 2010).

5.2.2 SKUPNA ZUNANJETRGOVINSKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

Skupna zunanjetrgovinska politika Evropske unije (v nadaljevanju SZTP) je temeljni del drugega stebra Evropske skupnosti. Začetek skupnega sodelovanja s tretjimi državami pomeni podpis Rimske pogodbe, ki je predvidevala ustanovitev carinske unije, zaključek in hkrati največjo spremembo pa predstavlja ustanovitev notranjega (enotnega) trga, ki je bil za 12 članic uveden 1. januarja 1993. Določila glede delovanja enotnega trga so zbrana v 113. členu Rimske pogodbe, predvsem pa velja izpostaviti temeljne značilnosti in instrumente SZTP.

Glavne značilnosti SZTP so skupna carinska tarifa do tretjih držav, v izjemnih primerih uvedba carinskih kontingentov, ukinitve omejitev velja le med članicami EU, skupna koordinacija trgovinske politike, bivše kolonije in dominioni držav članic imajo pridružen status ter pomoč pri premagovanju plačilnobilančnih težav.

Instrumenti SZTP, ki se jih pri tem uporablja, pa so: carinska tarifa, protidampinški ukrepi, ukrepi proti nedovoljenemu subvencioniranju, kvote, prostovoljne izvozne omejitve, zaščitni

ukrepi, monitoring tretjih držav, ukrepi pospeševanja izvoza, strategija za dostop na tuje trge, trgovinske sankcije in sporazumi o prosti trgovini.

Z vstopom države v Evropsko unijo se le-ta odreče avtonomni zunanjetrgovinski politiki, dosednji trgovinski sporazumi, pogodbe in dogovori pa postanejo neveljavni. Država članica tako s pridružitvijo Uniji sprejme skupno politiko do tretjih držav in upošteva dogovore v okviru integracije (Golubič, 2004; Zemljič, 2007; Bobek, Živko, 2002).

6 PLAČILNA BILANCA IN GOSPODARSKA RAST SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO

6.1 MAKROEKONOMSKI KAZALCI V OBDOBJU PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO

Na podlagi podatkov iz spodnje tabele lahko na prvi pogled ocenimo vstop Slovenije v Evropsko unijo kot izvrsten korak, vendar je pri tovrstni analizi potrebno upoštevati, da so se svetovna gospodarstva v tem obdobju znašla v izraziti konjukturi. Iz tega razloga je realni učinek članstva v integraciji zelo težko oceniti, vendar na podlagi podatkov do leta 2009 vstop v Evropsko unijo pozitivno vpliva na gospodarsko rast in tudi na ostale kazalce. Gospodarska rast je po letu 2004 poskočila in dosegla rekordno vrednost več kot šest odstotkov v letu 2008, prav tako je tudi povprečna letna stopnja inflacije dosegla izjemno nizke vrednosti. Z izjemo leta 2007 se je stopnja inflacije praviloma gibala pod dvema odstotkoma, medtem ko lahko izstopajočo vrednost leta 2007 pripišemo zamenjavi tolarske valute za evre. Prav tako pa se je tendenčno zmanjševala tudi stopnja brezposelnosti. Razlog gre iskati v odpiranju trga dela in v gospodarski ekspanziji, ki je posledica cikličnega gibanja.

Tabela 9: Realna rast BDP, povprečna letna stopnja inflacije in stopnja registrirane brezposelnosti med letoma 2004 in 2009*

Leto	Realna rast BDP v %	Povprečna letna stopnja inflacije v %	Stopnja registrirane brezposelnosti v %
2004	2,3	3,2	10,6
2005	3,9	2,3	10,2
2006	4,0	2,8	9,4
2007	5,2	5,6	7,7
2008	6,1	2,1	6,7
2009	3,5	1,8	9,1

*Realna rast je dobljena na letni osnovi, popravljeni za inflacijo, pri izračunu povprečne letne stopnje inflacije se upošteva indeks cen življenjskih potrebščin, stopnja registrirane brezposelnosti je povprečje mesečnih podatkov.

Vir: Index Mundi, Slovenia GDB – real growth rate, 2010; Statistični urad Republike Slovenije, Dinamični preračuni kazalnikov – stopnja inflacije za poljubno obdobje; Državni portal Republike Slovenije, Stopnja registrirane brezposelnosti.

6.2 PLAČILNA BILANCA SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO

V spodnji tabeli so zbrani podatki plačilnih bilanc med letoma 2005 in 2009, s pomočjo katerih lahko analiziramo vpliv vstopa Slovenije v Evropsko unijo. Ne smemo namreč pozabiti, da je Slovenija z vstopom v integracijo postala del evropskega notranjega trga in da so zanjo, poleg številnih drugih institucionalnih sprememb, začeli veljati tudi akti o oprostnem pretoku blaga, storitev in kapitala, ki so vodeni v konceptu plačilne bilance.

Tabela 10: Plačilna bilanca Slovenije med letoma 2005 in 2009*

	2005	2006	2007	2008	2009
TEKOČI RAČUN	-497,6	-771,0	-1.646,2	-2.286,6	-340,4
BLAGO	-1.025,8	-1.151,0	-1.665,9	-2.650,2	-621,2
Izvoz blaga	14.599,2	17.028,3	19.798,5	20.048,2	16.203,4
Uvoz blaga	15.625,0	18.179,3	21.464,4	22.698,3	16.824,6
STORITVE		920,0	1.047,4	1.609,0	1.022,2
Izvoz storitev	3.213,5	3.572,4	4.145,2	5.040,3	4.319,0
Uvoz storitev	-2.293,5	-2.579,7	-3.097,9	-3.431,3	-3.296,8
DOHODKI	-295,2	-439,8	-788,5	-1.039,0	-651,0
Prejemki	647,2	871,9	1.168,9	1.263,9	982,3
Izdatki	-942,4	-1.311,7	-1.957,4	-2.302,9	-1.633,3
TEKOČI TRANSFERI	-96,6	-172,8	-239,1	-206,4	-90,3
Prejemki	738,3	784,9	940,6	782,8	870,5
Izdatki	-834,9	-957,8	-1.179,6	-989,2	-960,8
KAPITALSKI IN FINANČNI RAČUN	970,4	1.091,5	1.919,7	2.394,9	31,9
KAPITALSKI RAČUN	-113,9	-131,5	-51,9	-43,1	-10,6
KAPITALSKI TRANSFERI	-109,2	-126,4	-50,5	-44,0	-5,3
PATENTI IN LICENCE	-4,7	-5,1	-1,4	0,9	-5,3
FINANČNI RAČUN	1.084,3	1.223,0	1.971,5	2.438,1	42,5
NEPOSREDNE NALOŽBE	-43,0	-173,7	-210,2	381,1	-672,9
Domače v tujini	-515,6	-687,0	-1.316,6	-932,3	-624,5
Tuje v Sloveniji	472,5	513,3	1.106,4	1.313,4	-48,3
NALOŽBE V VREDNOSTNE PAPIRJE	-1.313,4	-1.442,5	-2.255,4	574,8	4.656,0
Domače v tujini	-1.409,4	-2.127,5	-3.310,7	-37,4	119,0
Tuje v Sloveniji	96,0	685,0	1.055,4	612,1	4.537,1
DRUGE NALOŽBE	2.639,5	1570,9	4.312,7	1.415,2	-4.099,0
Terjatve	-1.458,8	-1.939,2	-4.741,2	-562,3	-314,3
Obveznosti	4.098,3	3.510,1	9.053,9	1.977,5	-3.784,7
MEDNARODNE DENARNE REZERVE	-188,8	1.280,8	139,6	21,0	167,2
NETO NAPAKE IN IZPUSTITVE	-472,8	-320,5	-273,5	-108,4	308,5

*Podatki za obdobje med letoma 2005 in 2009 so podani v milijonih evrov

Vir: Banka Slovenije, Prva objava podatkov – hitre informacije, Plačilna bilanca do leta 2009.

6.2.1 TEKOČI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO

Na podlagi podatkov v tabeli 10 vidimo, da se je primanjkljaj tekočega računa v letu 2005 sicer nekoliko zmanjšal, razlog pa gre iskati predvsem v povečanju presežka trgovine s storitvami. Tu gre pomemben del pripisati odprtemu storitvenemu trgu. Že leto kasneje je primanjkljaj ponovno dosegel vrednost iz leta 2004. Slabih 800 milijonov velik primanjkljaj v letu 2006 je predvsem posledica povečanja primanjkljaja na trgu blaga, dohodkov in tekočih transferov, nekoliko pa se je zmanjšal tudi presežek na trgu storitev. Omeniti je potrebno tudi tendenco povečevanja trgovine, ki je opazna pri vseh kategorijah tekočega računa plačilne bilance. V letih 2007 in 2008 pa beležimo izrazito povečanje primanjkljaja na tekočem računu. Relativno več je uvoza blaga, več je uvoza dohodkov, nekoliko pa so se povečali tudi izdatki tekočih transferov. Situacijo nekoliko ublaži povečanje presežka izvoza storitev nad njenim uvozom, vendar je primanjkljaj tekočega računa v teh dveh letih

1.646,2 milijona evrov, medtem ko v letu 2008 kar 2.286,6 milijona evrov. V letu 2009 se izdatno zmanjša primanjkljaj tekočega računa, zmanjša se uvoz blaga, dohodkov in tekočih transferov, ravno tako pa je na vrednosti izgubila trgovina s storitvami. Razlog za nekoliko manjšo aktivnost gospodarstva in trgovanja je posledica cikličnega gibanja gospodarstva, ki v tem obdobju postopoma začne prehajati v recesijo.

6.2.2 KAPITALSKO-FINANČNI RAČUN PLAČILNE BILANCE SLOVENIJE PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO

Podobna slika kot na tekočem računu plačilne bilance Slovenije je tudi na kapitalsko-finančnem računu. Tukaj beleži Slovenija vse do leta 2008 čedalje večji presežek, leta 2009 pa doseže skorajda ravnotežno stanje. Saldo kapitalsko-finančnega računa pade z 2.394,9 milijona evrov na le 31,9 milijona evrov. Gibanje znotraj kapitalskega računa je bilo v vseh letih podobno, in sicer se je primanjkljaj enakomerno zmanjševal vse od leta 2004, ko je znašal -113,9 milijona evrov, do leta 2009, ko je zdrsnil na dobrih 10 milijonov evrov. Ravno nasprotno in v bistveno večji meri pa se je dogajalo na finančnem računu. Med letoma 2004 in 2008 se je presežek finančnega računa več kot podvojil. V letu 2008 je znašal kar 2.438,1 milijona evrov. Takšno gibanje je predvsem posledica sorazmerno velikega presežka znotraj drugih naložb, svoj del pa so prispevale tudi naložbe v vrednostne papirje, ki so v letu 2008 dosegle več kot pol milijarde velik presežek uvoza nad izvozom. Neposredne naložbe so se gibale zelo malo, nekoliko se je povečeval primanjkljaj, le v letu 2008 je bilo v Slovenijo investiranih več naložb, kot smo jih investirali v tujino. Z izjemo leta 2005 je bila slika mednarodnih denarnih rezerv zelo podobna tisti iz leta 2004, ko so le-te dosegale pozitivno vrednost. Nekoliko spremenjena slika pa je, tako kot na tekočem in kapitalskem računu, tudi na finančnem računu. Konjunkturo je počasi začela zamenjevati recesija, gibanje tujih neposrednih investicij se je zmanjšalo, ravno tako tudi terjatve drugih naložb, so se pa povečale obveznosti iz istega naslova, na 4.656,00 milijonov evrov pa se je povečal tudi presežek naložb v vrednostne papirje. Saldo finančnega računa je v tem letu znašal 42,5 milijona evrov, kar je kar 2,4 milijarde evrov manj kot v letu 2008.

6.3 MAKROEKONOMSKE POLITIKE

6.3.1 MONETARNA IN TEČAJNA POLITIKA

Monetarna in tečajna politika sta v obdobju do leta 2004, torej do vstopa v Evropsko unijo in nekoliko kasneje, še v sistemu ERM II, igrala zelo pomembno, če ne najpomembnejšo vlogo pri vodenju ekonomske politike. Tudi leto 2004 ni pomenilo bistvenih sprememb, določen je bil le osrednji tečaj tolarja v primerjavi z evrom pri 239,64 tolarjev za evro. Banka Slovenija je v tem obdobju še zmeraj imela vajeti v svojih rokah. Do prevzema evra je bila torej ključna

vloga monetarne politike, kako ohranjati devizni tečaj, ki je bil določen z vstopom v sistem ERM II. V obdobju do prevzema evra je bila naloga Slovenije vodenje take monetarne politike, ki je zagotavljala stabilnost valute, kar je posledično pomenilo tudi nadaljnjo zniževanje inflacije, seveda pa je bilo potrebno do trenutka zamenjave tolarja za evro postopoma izenačevati domače obrestne mere s tujimi. V praksi Slovenija ni imela problemov z zmanjševanjem inflacije, obrestnih mer in z ohranjanjem deviznega tečaja. Dejansko pa se je teža monetarne politike počasi, a vztrajno zmanjševala.

Z letom 2007 in dokončno uvedbo evrov se je vloga Banke Slovenije dokončno prenesla v okvir Evropske centralne banke (ECB). Vezava tolarja na evro se je dokončno oblikovala pri 239,64 tolarja za evro, vodenje monetarne in tečajne politike pa je dokončno prevzela ECB. Vloga Slovenije je od tega trenutka le sooblikovanje monetarne politike in pomoč pri vodenju tečajne politike evroobmočja.

Kako pomembna je bila vloga monetarne in tečajne politike pri ohranjanju narodnogospodarskega ravnotežja, pa je vidno iz podatkov o inflaciji v letu 2007. Letna inflacijska stopnja je narasla na 5,6 %, kar je posledica fiksnega deviznega tečaja in obrestnih mer, ki jih je prinesla uvedba evra (Poredoš, 2004, str. 48; Novosad, 2005, str. 39).

6.3.2 FISKALNA POLITIKA

Teža fiskalne politike se je po letu 2004 povečala na račun omejene uporabe instrumentov monetarne politike. Vendar pa je tudi vloga fiskalne politike usmerjena k izpolnitvi kriterijev za prevzem evra. Na eni strani je bilo potrebno paziti na javnofinančni primanjkljaj, na drugi strani pa je bilo praktično nesprejemljivo drastično zniževanje javnofinančnih prihodkov, ki zvišujejo investicije in rast gospodarstva. Ta je bila, tudi oziroma predvsem zaradi obdobja konjunktura, stabilna in sorazmerno visoka, saj se je do leta 2008, ko je znašala kar 6,1 %, stalno povečevala. Cilj fiskalne politike je bil torej v tem obdobju zagotoviti dovolj javnofinančnih prihodkov in predvsem preprečiti njihovo nihanje, na drugi strani pa se je nivo proračunskega primanjkljaja v letih med 2004 in 2006 celo zmanjševal, vendar se je v zadnjih dveh letih silovito povečal, rast pa kljub temu upada. Poleg fiskalne politike je to gibanje potrebno pripisati tudi obdobju recesije, ki je predvsem v letu 2009 pomembno vplivala na kazalce gospodarstva (Novosad, 2005, str. 40; Statistični urad Republike Slovenije, 2010).

6.3.3 TUJE NEPOSREDNE INVESTICIJE

Tuje neposredne investicije so kljub povečani konkurenci na skupnem tržišču v obdobju po vstopu v Evropsko unijo nadaljevale trend rasti. Od leta 2004 so se tuje neposredne naložbe v Slovenijo povečale s 472,5 milijona evrov na več kot 1.313,4 milijona v letu 2008, medtem ko so domače investicije v tujino znašale približno pol milijona evrov leta 2005 in dosegle

vrhunec leta 2007 s 1.313,6 milijona evrov. Leto 2008 pa je počasi napovedovalo umiritev gibanja tujih neposrednih naložb. Slovenske naložbe v tujino so padle na raven iz leta 2006, medtem ko je bilo naložb v Slovenijo komaj za vzorec. Konkurenčnost Slovenije je tako v zadnjem obdobju očitno upadla, poleg recesije pa gre iskati razloge tudi globlje v gospodarstvu.

SKLEP

Osamosvojitve je za Slovenijo predstavljala ključno prelomnico v njenem razvoju. Kot gospodarsko najrazvitejša država nekdanje Jugoslavije se je bila prisiljena soočiti z izzivi, ki jih je prinesla osamosvojitve. Na novo je bilo potrebno oblikovati institucije kapitalističnega gospodarstva, prilagoditi ekonomske politike, zamenjati valuto, se soočiti s ključnimi spremembami na trgu ...

Stanje v katerem se je znašla Slovenija in slovensko gospodarstvo ni bilo zavidanja vredno, vendar se je Slovenija s postopno prilagoditvijo institucij in pravilnim vodenjem ekonomskih politik dokaj hitro uspela postaviti na noge. Prva leta so bila namenjena procesu tranzicije, kjer so v ospredju bile predvsem institucionalne spremembe, ki so omogočile umiritev gospodarstva. Inflacija se je postopoma zmanjševala, izboljšali so se odnosi s tujino, kar je povzročilo tudi pozitiven trend gospodarske rasti. Gradualističen pristop k tranzicijskemu procesu se je izkazal za pravičnega, saj je Slovenija dokaj uspešno prestala vse izzive prehoda iz socialistične v kapitalistično ureditev.

Razvitim evropskim državam glavni cilj predstavlja polnopravno članstvo v Evropski uniji, za kar je potrebno izpolnjevanje Maastrichtskih kriterijev. Tako se je tudi Slovenija po uspešni tranziciji podala na lov za članstvo v integraciji. Približevanje Evropski uniji je bila tako glavna smernica razvoja Slovenije med letoma 1999 in 2004. V t.i. obdobju prilagajanja se je Slovenija spopadala z vrednostmi gospodarskih kazalcev, da je uspela doseči mejo, ki jo je postavila Evropska unija. V začetku novega tisočletja je proces približevanja nekoliko zavirala gospodarska kriza, ki so jo čutila tudi ostala razvita gospodarstva, vendar je do leta 2004 Slovenija uspela vstopiti v Evropsko unijo kot najrazvitejša država med vsemi pristopnicami. Do leta 2004 je tako Slovenija postala uspešno majhno odprto gospodarstvo, ki je omejilo inflacijo, zmanjšalo brezposelnost ter uživalo v stabilni in pozitivni gospodarski rasti.

Vstop v Evropsko unijo je v prvi vrsti pomenil vrsto institucionalnih sprememb, katerih posledica so tudi spremembe pri vodenju ekonomskih politik. Slovenija je tako z vstopom v Unijo sprejela t.i. »pravila igre«, ki jih določa Evropska unija in ravno uspešna prilagoditev novemu okvirju je ključna pri izkoriščanju možnosti, ki jih taka integracija omogoča. Večje tržišče, carinska unija, notranji trg, prost pretok blaga, storitev, kapitala ter dela so le nekatere prednosti, ki so jih deležne članice Unije. Vse te institucionalne spremembe so pozitivno učinkovale na možnosti za nadaljni razvoj Slovenije. Odpiranje trgov je v praksi pomenilo povečevanje mednarodnega trgovanja, ki se kaže v povečanih tokovih tekočega računa

plačilne bilance, ki nenazadnje pozitivno vplivajo na gospodarsko rast. S tem, ko je Slovenija postala polnopravna članica Evropske unije je postala hkrati zanimivejša za vse investitorje, kar zopet pomeni večji pritok investicijskih sredstev in pozitiven vpliv na rast in razvoj slovenskega gospodarstva. Slovenija je tako v obdobju po vstopu okrepila tokove s tujino, gospodarska rast je bila visoka, inflacija se je, z izjemo leta 2007, ko je prišlo do prevzema evra, nižala, stopnja brezposelnosti pa je bila v času po vstopu zelo nizka.

Na prvi pogled se zdi, da je Slovenija skorajda idealno izkoriščala možnosti, ki so se ji v tem obdobju ponujale. Vsekakor lahko pozitivno ocenimo proces tranzicije, proces prilagajanja in tudi obdobje po vstopu v Unijo, vendar je potrebno biti do navedenih vrednosti kazalcev tudi nekoliko kritični. Slovenija je ob osamosvojitvi imela daleč najboljšo stopnjo razvitosti, s čimer je bil proces tranzicije v samem začetku nekoliko lažji. Poleg tega pa je minilo celotno obravnavano obdobje v znamenju konjunktura, kar je brez dvoma vplivalo tako na proces tranzicije, kot tudi na proces prilagajanja. Vrednosti kazalcev, ki so podani v diplomski nalogi, je zato s tega razloga potrebno razumevati nekoliko z rezervo, saj je skorjada nemogoče oceniti prispevke konjunktura in prispevke, ki so posledica vodenja ekonomske politike. Vsekakor pa institucionalne spremembe pozitivno vplivajo na plačilno bilanco in ostale gospodarske kazalce, na podlagi analize pa lahko trdim, da je vstop v Evropsko unijo pozitivno vplival na razvoj in konkurenčnost Slovenije in slovenskega gospodarstva.

LITERATURA IN VIRI

1. Aristovnik, A. (1997). *Analiza razvitosti Slovenije v evropskih integracijskih procesih (diplomsko delo)*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Aristovnik, A. (2000). *Teoretični in praktični vidiki uravnovešanja plačilne bilance majhnega odprtega gospodarstva (magistrsko delo)*. Ljubljana, Ekonomska fakulteta.
3. Bobek, V. & Živko, T. (2002). *Poslovni vodnik po Skupni zunanjetrgovinski politiki Evropske Unije*. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije.
4. Dolceta (2010). *Uvod v zakonitosti notranjega trga EU*. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.dolceta.eu/slovenija/Mod1/IMG/pdf/Uvod_v_zakonitosti_notranjega_trga_EU.pdf/.
5. Državni portal republike Slovenije. *Stopnja registrirane brezposelnosti*. Najdeno 5. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://e-uprava.gov.si/ispo/stopnjabrezposelnosti/nabor.ispo/>.
6. Golubič, A. (2004). *Skupna zunanjetrgovinska politika EU do držav članic GULF Cooperation Council (diplomsko delo)*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
7. Inštitut dr. Jožeta Pučnika (2009). *Kapitalizem, tranzicija, demokracija*. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.ijpucnik.si/default.cfm?Kat=0103&Bes=80/>.
8. Lesar, Š. (2003). *Dinamika tranzicijskih reform in vpliv na gospodarsko uspešnost (diplomsko delo)*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
9. Limbek, T. (2006). *Uresničevanje Maastrichtskih kriterijev v Sloveniji in na Madžarskem v obdobju zadnjih pet let (2000 – 2004)*. Slovensko panevropski gibanje. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.panevropa.si/odbori/mlada_panevropa/referati/referat_3.htm/.
10. Mencinger, J. (2005). *Podobnosti oblasti*. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.mladina.si/tehdnik/200541/clanek/slo--mnenje-joze_mencinger/.
11. Mrak, M. (2002). *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV založba.
12. Mrak, M., Rojec, M. & Silva-Jáuregui, C., (2004). *Slovenia: from Yugoslavia to the European Union*. Washington: The World Bank.
13. North, Douglas C. (1998). *Inštitucije, inštitucionalne spremembe in gospodarska uspešnost*. Ljubljana: Krtina.
14. Novosad, M. (2005). *Vstop Slovenije v ekonomsko monetarno unijo in prevzem evra (diplomsko delo)*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.

15. Pezdir, R. (2005). *Gradualizem – inhibitor tranzicije v Sloveniji*. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.ick.si/PDF/Gradualizem.pdf/>.
16. Poredoš, A. (2004). *Denarna politika Banke Slovenije od leta 1991 do leta 2003 (diplomsko delo)*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
17. Senjur, M. (2002). *Razvojna ekonomika: teorije in politike gospodarske rasti in razvoja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
18. Statistični urad Republike Slovenije (2010). *Primanjkljaj in dolg države (2005 – 2009)*. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/indikatorji.asp?id=28&zacobd=1-2005/>.
19. Statistični urad Republike Slovenije. *Dinamični preračuni kazalnikov – stopnja inflacije za poljubno obdobje*. Najdeno 22. maja 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/indikatorji_preracun_inflacija.asp/.
20. Urad vlade Republike Slovenije za komuniciranje (2010). *Carinska unija*. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/gospodarstvo-in-finance/carinska-unija/>.
21. Vehovar, U. (2010). *Slovenija - vrednote in razvojne možnosti*. Najdeno 14. avgusta 2010 na spletnem naslovu miha.ef.uni-lj.si/_dokumenti3plus2/191118/VREDNOTEINRAZVOJ-SLOVENIJA.doc.
22. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. *Gibanje registrirane brezposelnosti Slovenije*. Najdeno 3. februarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/Kazalci/GibanjeRegBP.htm/>.
23. Zemljič, A. (2007). *Liberalizacija na avtomobilskem trgu Evropske unije (diplomsko delo)*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.